

1990'lar Arjantin'ini Hatırlarken

Erinç Yeldan, 13 Temmuz 2005

Arjantin 1991'in Mart ayında *Konvertibilite Planı*'nı açıklayarak, ulusal parasını ABD dolarına bire bir bağlamış ve *para kurulu* adı verilen bir parasal sisteme geçmiş idi. Bu sistemde para arzı sadece döviz giriş ve çıkışlarına bağlanıyor ve Merkez Bankası'nın Arjantin hükümetini veya bankacılık sistemini finanse etmesi "yasaklanıyordu".

Arjantin 1990-2001 arasını IMF'nin sıkı denetimi altında geçirdi. Bu süreçte Arjantin, IMF'nin bütün koşullandırmalarına harfiyen uymakta idi: özelleştirmeler tamamlanmış; sosyal güvenlik sistemi özelleştirilmiş ve bankacılık sistemi birkaç küçük banka dışında yabancı bankalara devredilmişti. Enflasyonun hızla düşmesi ve elde edilen yüksek büyüme hızları Arjantin'i birden bire "IMF'nin mucize örneği" olarak anılmasına yol açmıştı.

Ancak 1995'den itibaren büyüme hızlarında düşme ve işsizlik oranlarında hızlı artışlar görülmeye başlandı. İşsizlik oranı 1990'da %12.2 iken, 1994 *Tekila krizi* sonrasında %18.9'a çıktı ve bu düzeyini 1990'ların sonuna değin korudu. Bu arada cari işlemler açığı hızla yükseldi ve ihracatın ithalatı karşılama oranı gerilerken, dış borçların milli gelire oranı 1990 başından, 2001'e değin 30 puan artış gösterdi.

Arjantin kamu maliyesini hızla dengesizliğe iten en önemli olgu ise sosyal güvenlik sisteminin IMF'nin yoğun baskısı altında, alel acele özelleştirilmesi idi. Sosyal güvenlik sisteminde kamunun prim gelirlerinin azalması ve yeni özelleştirilen sisteme (IMF'nin direktifleri ve gözetimi altında) kamu kaynaklarından sürdürülen transfer harcamaları nedeniyle, özelleştirilen sosyal güvenlik sisteminin kamuya maliyeti 1993'te 12.4 milyar dolardan, 2001 yılında 23.4 milyar dolara yükseldi. Aynı dönemde, diğer özelleştirmeler nedeniyle karlı kamu kuruluşlarından aktarılan faktör gelirleri de hızla azalmaktaydı. Kamu açıkları ise dış borçlanma ile kapatılabiliyordu. Ancak bu da dış borç servisi maliyetlerinin artmasına yol açtı ve Arjantin'in dış borç faiz ödemeleri 2.5 milyar dolardan, 10.1 milyar dolara yükseldi.

Neoliberal görüşün Arjantin ekonomisi üzerine yaptığı tüm eleştiriler 1995 sonrasında Arjantin'de kamu dengelerinin bozulduğu ve suçlunun da "popülist harcamalarda" bulunan hükümette olduğu şeklindedir. Aynı çevrelere göre ise "Türkiye kamu maliyesi çok sorumlu davranmakta ve IMF programlarından sapmamaktadır."

Oysa, Arjantin'de kamu maliyesinde 1995-sonrasında yaşanan sorunların en önemli kaynağı karlı kamu kuruluşlarının ve sosyal güvenlik sisteminin hiçbir mali denge gözetilmeden özelleştirilmesi ve bu sürecin tüm maliyetlerinin de kamu sektörüne yıkılması idi. Kısacası Arjantin'de hızla büyüyen kamu açıklarının ardında tek tek takvime bağlanarak, birer fetiş haline getirilen özelleştirme "başarıları" yatmaktaydı. Arjantin 2001 krizi, aynı Türkiye'nin 2000 Kasım ve 2001 Şubat krizleri gibi, IMF programlarına sapmadan harfiyen uyulması neticesinde çıkmış idi.

Türkiye, yeni *stand-by* altında 2007'ye giden yolda Arjantin'in özelleştirme ve sosyal güvenlik sistemindeki –adına reform denilen– koşullandırmalarının sonuçlarını çok iyi incelemek zorundadır. “*Cari açık finanse ediliyor*”, “*serbest kur rejimi her derde devadır*”, “*IMF'nin ve AB'nin kurumsal çapaları altında güvendeyiz*” türünden içi boş sloganlar ancak finansal sistemin spekülâtif coşkularını kamçulamakta, Türkiye'nin derinleşmekte olan yapısal sorunlarına çözüm üretmemektedir.